

Onderzoek naar de bruine kiekendief: resultaten van het wingtagproject 2016

Anny Anselin [anny.anselin@inbo.be]

In het vorig nummer van Vogelnieuws behandelden we de overwintering van getagde jonge bruine kiekendieven in hun broedgebied en gaven al wat informatie over nieuwe observaties van adulte vogels in het vroege voorjaar. In deze bijdrage bespreken we enkele resultaten van het kleurmerken van juvenielen sinds 2011 en de leeftijdsklasse van de teruggemelde vogels. Verder bekijken we in hoeverre ze plaatstrouw zijn en of er al dan niet uitwisseling is tussen populaties.

Inleiding

Om ons onderzoek over plaats- en habitattrouw van jonge en volwassen vogels op een wetenschappelijk gefundeerde manier te kunnen analyseren, moeten we in de eerste plaats voldoende terugmeldingen hebben. We gaan er van uit dat hoe meer juvenielen we kunnen wingtaggen, hoe hoger de kans wordt om ze nadien als volwassen vogel terug te zien. Door sterfte tijdens de trek en/of overwintering (gebrek aan ervaring, voedseltekort, slechte weersomstandigheden zoals zandstormen en aanhoudende tegenwind) halen nogal wat juveniele vogels hun tweede levensjaar niet. Maar ook een aantal volwassen vogels leggen tijdens deze risicovolle periode het loodje. Om de 'voorraad' getagde vogels een beetje op peil te houden, investeren we sinds 2011 behoorlijk wat tijd in het lokaliseren en de opvolging van nesten, en uiteindelijk ook in het ringen en kleurmerken van de jonge vogels. Veilig taggen kan pas als de jongen 26-27 dagen oud zijn. Dan zijn de vleugels voldoende gegroeid zodat ze geen hinder ondervinden van de kleurmerken. Tijdens het aanbrengen van de merken worden de vogels ook gemeten, gewogen en bepalen we hun geslacht.

Een kort overzicht

Sinds de aanvang van het project werden al 642 juvenielen gemerkt in 231 verschillende nesten verspreid over de Noordzee- en Scheldepolders in Vlaanderen en Zeeland (zie Figuur 1 en 2). Hierbij werken we nauw samen met de *Werkgroep Roofvogels Zeeland* (coördinator Henk Castelijns) en aan de Westkust met de *Natuurwerkgroep De Kerkuil* (coördinator Kris Degraeve). Het merendeel van de nesten lag in riet, ongeveer

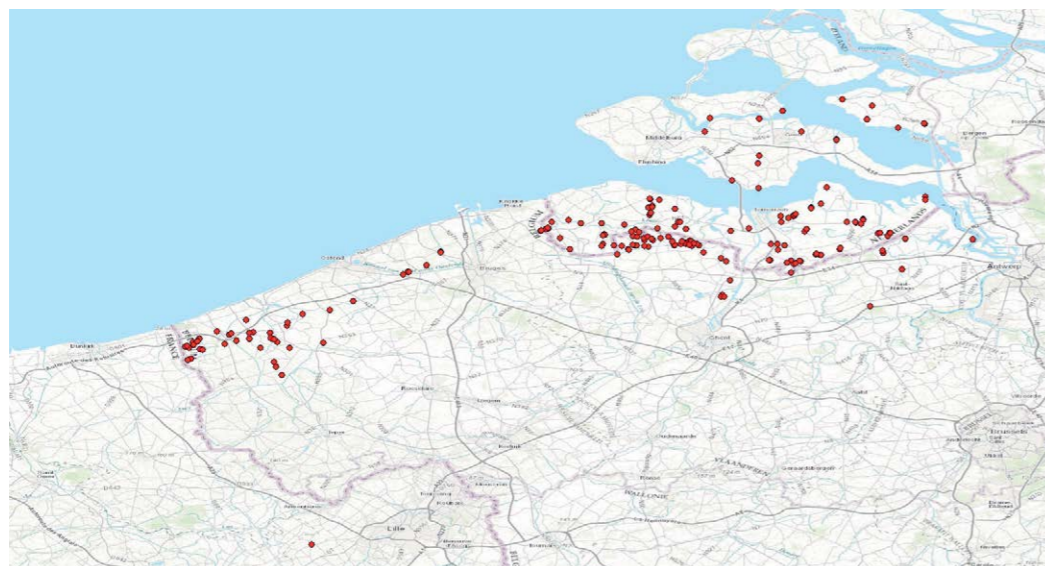

Bruine kiekendief met wingtags TwRPnW - Fred Visscher

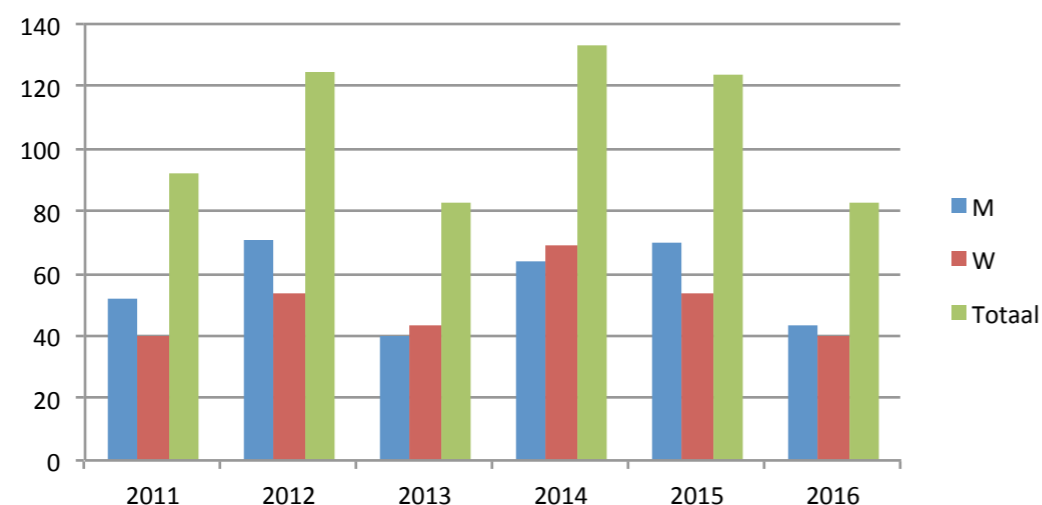
20% in graan en enkele in raaigras of schorrevegetatie. In Figuur 2 zien we dat het aantal getagde jongen over de zes jaar nogal uiteenloopt, met in 2012, 2014 en 2015 meer dan 120, en in de andere jaren tussen de 80 en 90 jongen. Die verschillen zijn er omdat niet elk jaar evenveel nesten aanwezig zijn en ook niet altijd evenveel vrijwilligers kunnen ingeschakeld worden. Het opvolgen van nesten en het taggen van jongen wordt namelijk vooral door vrijwillige veldmedewerkers uitgevoerd. In vier van de zes jaren was het aantal getagde mannetjes (M) hoger dan wijfjes (W).

In het broedseizoen 2016 werden in totaal 85 jongen getagd (44 M, 41 W) in 31 nesten. Het eerste nest dat "tagrijp" was, werd bezocht op 15 juni; het laatste op 6 augustus,

dus bijna twee maanden later. In het merendeel van de nesten (22 van de 31) kon echter getagd worden tussen half juni en half juli.

Figuur 1. Ligging van nesten waar jongen getagd werden in de periode 2011-2016.

Figuur 2. Aantal getagde jongen per jaar (2011-2016): totaal (T), mannetjes (M), wijfjes (W).

Nous allons en France

In 2016 hebben we ook een eerste stap gezet om het kleurmerken van jongen uit te breiden tot Noord-Frankrijk. In de departementen *Nord* en *Pas-de-Calais* zijn er belangrijke populaties van bruine kiekendieven en deze zone grenst aan ons huidig werkgebied. Bovendien is daar een actieve ornithologische werkgroep, de *Groupe Ornithologique du Nord* (GON), gecoördineerd door ringer Christian Boutrouille. Die waren sterk geïnteresseerd om mee in het project te stappen. Oog in oog met de camera van de televisiezender *France 3 Nord* (die daar niet toevallig voorbijkwam) en met een tiental enthousiaste leden van de GON die letterlijk op onze vingers keken, demonstreerden we de techniek van het taggen. Dit gebeurde in de omgeving van Fromelles, een dorpje ten westen van Lille. Hier broeden in een gevarieerd landbouwgebied een aantal bruine kiekendieven in graan. In tegenstelling tot onze graanbroeders die meestal 'laat aan' zijn, waren er hier blijkbaar al veel jongen uitgevlogen. Hierdoor waren de ringmogelijkheden beperkt. We konden uiteindelijk nog vier jongen afkomstig van twee nesten taggen. Nadien werden door de Fransen nog twee andere jongen getagd, waarvan er een al teruggemeld werd in de overwinteringsgebieden in Senegal! Alvast al een mooie stimulans en het begin van een samenwerking die in de toekomst zeker interessante resultaten kan opleveren.

Christian Boutrouille (GON) tagt zijn eerste kiekendiefjong, bijgestaan door Filiep T'Jollyn (L) en Michel Vanwarreghem (GON)(R)

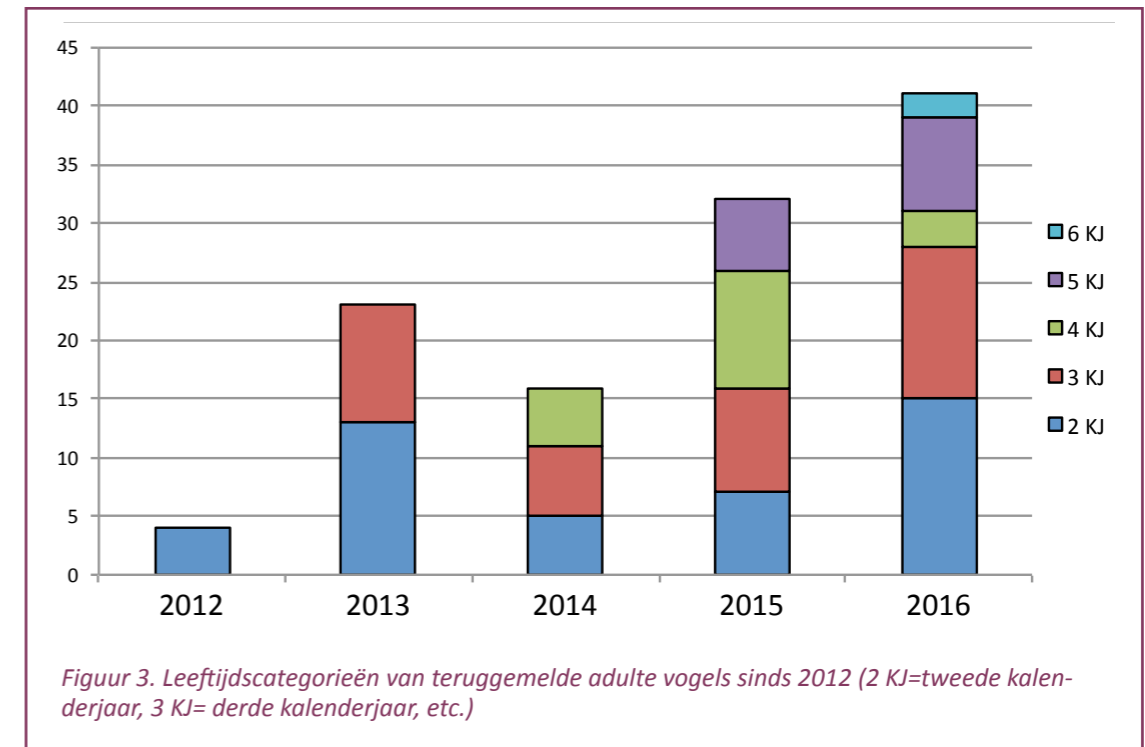
Johnny du Burck (L) en Henk Castelijns (R) van de Werkgroep Roofvogels Zeeland tijdens het ringen en taggen.

Terugmeldingen van volwassen vogels

In totaal zijn er sinds 2012 reeds 98 verschillende volwassen vogels teruggezien. Vergelijken we dit met het theoretisch aantal mogelijke getagde vogels die vanaf hun tweede kalenderjaar al zou kunnen terugkeren ($642-85=557$), dan komen we aan een terugmeldingspercentage van 17%. De 85 juvenielen die dit jaar getagd werden, mogen niet meegeteld worden want die kunnen pas volgend jaar als volwassen exemplaar gezien worden. Of die 17% nu hoog of laag is, valt moeilijk in te schatten, gezien er hierover nauwelijks vergelijkbare informatie aanwezig is. Enkel in Groot-Brittannië (waar een deel van de populatie echter niet wegtrekt) loopt er een vergelijkbaar onderzoek bij de *North West Norfolk Ringing Group*. Deze ringgroep is, net zoals wij, in 2011 gestart met het kleurringen van jonge kiekendieven maar dan in een aantal rietmoerassen in zuidoost Engeland. Van de in totaal 165 getagde jongen werd 18% als volwassen vogel teruggezien.

In 2016 waren er terugmeldingen van 41 volwassen vogels (twee kalenderjaar of meer) waarvan we de leeftijd hebben kunnen bepalen aan de hand van hun kleurmerkcode. Daarbij komen dan nog een 15-tal vogels waarvan de code niet volledig kon worden afgelezen maar waarvan we wel weten dat het om andere adulten dan die 41 gaat. Ondertussen hebben we vijf jaar gegevens om te bekijken hoe de verdeling van de leeftijden van die waargenomen vogels is (zie Figuur 3). In 2011 werd de eerst 'batch' van 93 jongen getagd (eerste kalenderjaar=1KJ). 2012 was dus het eerste jaar waarin volwas-

sen vogels konden terugkeren als tweede kalenderjaar (2KJ). Het jaar daarop zagen we ook al een aantal 3 KJ's, en zo kwam er elk jaar een leeftijdsklasse bij. Elk jaar komen er toch een aantal 2 KJ vogels terug, waarvan er zelfs enkele tot broeden overgaan.

Figuur 3. Leeftijdscategorieën van teruggemelde adulte vogels sinds 2012 (2 KJ=tweede kalenderjaar, 3 KJ= derde kalenderjaar, etc.)

Plaatstrouw

In de afgelopen 5 jaar beschikken we over in totaal 63 waarnemingen van juveniele vogels die als volwassen vogel, ofwel zeker broedend (40), ofwel aanwezig tijdens de broedperiode (23) gemeld werden. Van de zeker broedende kunnen we de afstand van geboorteplaats tot de broedplaats precies bepalen, en kennen we ook de richting van het traject. Het gaat van enkele kilometers tot meer dan 200 km, en dat in verschillende richtingen (zie Figuur 4). Op het kaartje zien we dat er wel degelijk wisselwerking is tussen de verschillende regio's, maar dat er ook kortere verplaatsingen zijn. Van vogels die echter tijdens de broedperiode eenmalig of een paar keer in een bepaalde zone waargenomen werden, maar waarvan geen nestplaats gekend is, is die afstand minder zeker.

Als we ons puur baseren op die 40 afstanden tussen geboorteplaats en broedplaats van broedzekere vogels, is het toch niet zo evident om hiermee te kunnen bepalen hoe

groot de plaatstrouw is (hoeveel komen dichtbij terug, hoeveel ver), en of bijvoorbeeld vrouwtjes plaatstrouwer zijn dan mannetjes of omgekeerd. Het is wat complexer dan het lijkt. Bruine kiekendieven kunnen namelijk soms in hun overwinteringsgebieden 'blijven hangen' en komen dus niet noodzakelijk als 2 KJ, of zelfs als 3 KJ of 4J vogel terug om te broeden. Een waarneming van een getagde broedende 3 of 4 KJ vogel kan dus zijn/haar eerste keer zijn, maar evengoed kan er al in eerdere jaren elders gebroed zijn. Dat weten we dus nooit met zekerheid. Enkel van de tweede kalenderjaar vogels zijn we zeker dat dit hun eerste broedplaats is, of dat die zeker niet zo ver af lag indien een eerste nest in het voorjaar snel mislukt zou zijn en ze herbegonnen zijn. Van de 6 tweedekalenderjaar vogels -allemaal wijfjes-, die we broedend terugzagen, liepen de afstanden nogal uiteen: van 3 tot 121 km, met een mediaan van 35,5 km. Sommige kwamen dus broeden dichtbij hun geboorteplaats, andere een heel eind daarvan verwijderd. Van de 22 derdejaarsvogels waarvoor gegevens beschikbaar zijn (9 M en 13 W), liggen de afstanden tussen 2,4 en 205 km, en hier zijn er zowel mannetjes als vrouwtjes met korte en lange afstanden. Zelfs al hebben ze een eerste keer ver gebroed (indien dichtbij dan is de kans groot dat we ze gezien zouden hebben), zijn er toch een aantal die nadien dicht bij hun geboorteplaats gebroed hebben. Voor de 4KJ en 5 KJ vogels zijn de aantallen nog te laag om er iets over te zeggen. Wat de plaatstrouw betreft we-

Figuur 4. Terugmeldingen van broedzekere adulte vogels met afstand en richting van geboorteplaats (rode bol) tot broedplaats (zwarte driehoek).

ten we nu in ieder geval dat een aantal vogels al een keer dichtbij of verder van hun geboorteplaats hebben gebroed. Wat wel interessant is, zijn adulte getagde vogels waarvan we al meerdere jaren broedwaarnemingen hebben. Hier lijkt het wel zo dat de afstanden tussen hun eerste broedwaarneming en deze het jaar erna meestal binnen de 10 km liggen, maar jammer genoeg is het aantal is nog te laag om hierover echte conclusies te trekken. Daarvoor hebben we nog meer gegevens nodig.

Wie werkt mee?

Bij een dergelijk project is een voldoende hoog aantal terugmeldingen zeer belangrijk. Iedereen die een goed fototoestel of verrekijker heeft, kan meehelpen aan het verzamelen van waarnemingen. De laatste jaren werkten al honderden vrijwilligers mee, die we hierbij hartelijk danken! Noteer de kleur van de wingtags en of ze op de rechter of linkervleugel zitten, en ook de code die erop staat (er zijn er ook zonder code). Noteer indien mogelijk of het om een wijfje of een mannetje gaat, of bij twijfel 'geslacht onbekend'. Geef de exacte plaats (liefst ook de coördinaten) en datum op. Je kunt de gegevens doorsturen naar anny.anselin@inbo.be of invoeren in waarnemingen.be. Je ontvangt dan een Lifest met alle waarnemingen van de vogel die je gezien hebt. Alvast heel veel dank bij voorbaat!

Jonge bruine kiekendief met wingtags